

ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان یگانه راه بهبود کیفی مدرسه

در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، از جمله راهبردهای کلان، «توسعه مستمر شایستگی‌ها و توانمندی‌های اعتقادی، تربیتی، علمی و حرفه‌ای فرهنگیان است». این راهبرد شامل راهکارهای گوناگونی است که به ویژه در بخش شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان، گستره وسیعی از برنامه‌ریزی و اقدام برای آموزش معلمان تا استقرار نظام سنجش صلاحیت‌های حرفه‌ای را در برمی‌گیرد.

از آن‌جا که به تعبیر برنامه درسی ملی، معلم فردی است یادگیرنده و پژوهشگر آموزشی و پرورشی، بنابراین از جمله مهم‌ترین شیوه‌های مبتنی بر بهبود کیفی آموزش و پرورش، سرمایه‌گذاری بر آموزش و توانمندسازی معلمان است؛ به گونه‌ای که بتوانند مبتنی بر حرفه‌مندی خود، در حیطه‌های مرتبط، تغییرات و تأثیرات لازم را اعمال کنند.

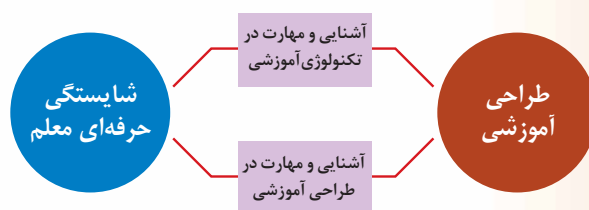
شایستگی، مجموعه‌ای از دانش، مهارت و توانایی‌ها در یک حرفه خاص است که به شخص اجازه می‌دهد به موفقیت در انجام وظایف دست یابد. شایستگی عموماً مجموعه رفتارها یا فعالیت‌های مرتبط، انواع دانش، مهارت‌ها و انگیزه‌هاست که پیش‌نیاز رفتاری، فنی و انگیزشی عملکرد موفقیت‌آمیز در یک نقش یا شغل مشخص می‌شود.

بنا بر تعریف‌های شایستگی، چنین به نظر می‌رسد که شایستگی همانند چتری، هر چه را که به گونه‌ای مستقیم یا غیرمستقیم، روی عملکرد شغلی تأثیر داشته باشد، در برمی‌گیرد. به عبارت دیگر، شایستگی تصویری از یک انسان رشد یافته را نشان می‌دهد که برای انجام یک شغل، آمادگی‌های کامل را از هر جهت داشته باشد. در واقع، شایستگی نوعی نگرش نظام‌مند به کارکنان دارد که همه آن صفات، ویژگی‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌ها در ارتباط با اثربخشی در انجام وظایف و مسئولیت‌ها را شامل می‌شود. به این ترتیب، شایستگی‌ها را می‌توان ابعادی رفتاری تلقی کرد که روی عملکرد شغلی تأثیر دارند.

به این ترتیب، شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان به آن بخش از دانش، نگرش و توانایی‌هایی گفته می‌شود که مطابق آن وظایف و مسئولیت‌های معلم به درستی ایفا شود و به تعبیر برنامه درسی ملی، معلم راهنما و راهبر فرایند یاددهی یادگیری باشد و برای خلق فرصت‌های تربیتی و آموزشی، مسئولیت تطبیق، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی و تربیتی در سطح کلاس را بر عهده گیرد.

بنابراین، آشنایی و تسلط معلم با مقوله طراحی آموزشی و نیز تکنولوژی آموزشی از جمله شایستگی‌های حرفه‌ای او به شمار می‌آید. طراحی آموزشی به شناسایی، رشد و توسعه، و اعمال روش‌های خاص آموزشی برای دستیابی به اهداف مشخص آموزشی (دانش‌ها، مهارت‌ها و عواطف)

برای محتوایی خاص و شاگردانی خاص اطلاق می‌شود. مقصود از تکنولوژی آموزشی نیز روش نظامدار طراحی، اجرا و ارزشیابی کل فرایند تدریس و یادگیری است که براساس هدف‌های معین با بهره‌گیری از یافته‌های روان‌شناسی یادگیری و علم ارتباطات و به کارگیری منابع مختلف- اعم از انسانی و غیر انسانی- به منظور آموزش مؤثرتر تنظیم و اجرا می‌شود. ارتباط میان سه موضوع شایستگی حرفه‌ای معلم، طراحی آموزشی و تکنولوژی آموزشی در تصویر زیر آمده است:



در این میان، فنون و راهبردهای تدریس، از جمله مقوله‌های مرتبط و زیرمجموعه شایستگی حرفه‌ای معلمان است که با تکنولوژی آموزشی و طراحی آموزشی ارتباط مستقیم دارد و از طریق آن معلم می‌تواند ضمن آشنایی با شیوه‌های ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان، توجه و تأمل آنان را به موضوع یادگیری نشان‌گیری کند، از پرسش و پاسخ برای توانمندسازی دانش‌آموزان در تفکر و به ویژه تفکر نقادانه بهره‌گیرد، از شیوه‌های تمرین و تکلیف متنوع و گوناگون به فراخور شرایط بهره‌مند شود، با تکیه بر شناخت روند رشدی دانش‌آموزان از سبک‌های یادگیری متناسب در کلاس درس بهره‌جوید و همچنین، بهداشت روانی کلاس درس را ارتقا دهد. بدیهی است، نوعی از طراحی آموزشی که در آن معلم به فنون و راهبردهای تدریس توجهی نداشته باشد، نمی‌تواند یاددهی-یادگیری مؤثری را دنبال کند.

با این نگاه، لازم است معلم به عنوان مجری برنامه آموزشی و مطابق سند برنامه درسی ملی و فردی که زمینه ساز رشد عقلانی، ایمانی، علمی، عملی و اخلاقی دانش‌آموزان است، همواره در پی آن باشد که ضمن فراگیری و کسب تجربه‌های عملی در خصوص فنون و راهبردهای تدریس، این شایستگی را در خود پرورش دهد. همچنین، ضروری است مدیر مدرسه در کنار معلمان تلاش کند مدرسه را به سازمان یادگیرنده‌ای تبدیل کند که در آن معلمان به سوی هر چه شایسته شدن حرفه‌ای هدایت شوند.

چنانچه مدرسه به مثابه سازمان یادگیرنده عمل کند، تلاش برای ایجاد بهبود مستمر از ویژگی‌های جدایی‌ناپذیر آن است. در چنین شرایطی و با توجه به تغییرات شتابنده در جهان امروز، بر لزوم تغییر رویکرد آموزش معلمان از آموزش مبتنی بر شغل به آموزش مبتنی بر شایستگی، بیش از پیش تأکید می‌شود. بر اساس این رویکرد، نقش آموزش در سازمان‌ها تغییر می‌یابد و آموزش‌های سازمانی به جای تمرکز بر یاددهی دانش و اطلاعات، به سمت تولید و تسهیم دانش و خلق مزیت برای سازمان، از طریق توسعه کارکنان توانمند و خلق مهارت‌های ویژه در کارکنان، حرکت می‌کند.

دکتر لیلا سلیقه‌دار، عضو شورای برنامه‌ریزی مهله